

K R O N I K A

Jubileum profesora Milana Jelínka

V červnu letošního roku se dožil významného životního jubilea prof. PhDr. Milan Jelínek, CSc., emeritní profesor Filozofické fakulty Masarykovy univerzity v Brně. I když všichni lingvisté pana profesora znají, mezi slavisty a bohemisty má své spolupracovníky a také své žáky, připomeňme si jeho životní osud a odbornou dráhu.

Prof. Milan Jelínek se narodil v Brně a v meziválečném období v prostředí tehdejšího bilingvního Brna také vyrůstal. Městské česko-německé společenské a kulturní prostředí a pozdější Masarykovy (i masarykovské) názory formovaly mj. i jeho životní postoje. V roce 1942 maturoval na Prvním reálném gymnáziu v Brně, ale další plány mu dočasně zkrátilo totální nasazení v Rakousku.

Jako mladý člověk působí rovněž v protinacistickém odboji a prožívá opakovaně zatčení a věznění policií i gestapem, a to např. ve Vídni, v Brně v Kounicových kolejích, ve Vratislavi, v Reichenbachu u Plavna. Ostatně ono zadržení režimem a omezování osobní svobody okusí ještě několikrát později v jiné situaci, kdy je stíhan komunistickou Státní bezpečností.

Po válce v květnu 1945 přichází M. Jelínek na někdejší Filozofickou fakultu brněnské univerzity a studuje češtinu, ruštinu a srbochorvatštinu. Nadto se věnuje němčině, angličtině a francouzštině. Brněnské vysokoškolské prostředí poválečných let ho výrazně ovlivnilo. Při studiu se ještě v Brně setkává s profesorem B. Havránkem, na přednáškách a seminářích z české a ruské gramatiky osobně poznává prof. F. Trávníčka, prof. A. Kellnera aj., z významných literátů je přímým pamětníkem profesorů J. Vilikovského a Ant. Grunda.

Po absolvování fakulty sledujeme Jelínkův další intenzivní odborný růst. V roce 1950 získal hodnost doktora filozofie (PhDr.) obhájením práce zabývající se analýzou stylu Rudolfa Těsnohlídka a v době svého působení v brněnské pobožce Ústavu pro jazyk český (1953–1956) dosáhl v polovině 50. let kandidatury (CSc.), a to práci zaměřenou na syntaktickostylistické tendence v obrozeneckých literárních textech. Po příchodu na Filozofickou fakultu v Brně připravuje odbornou práci o dějových substantivách a posléze se habilituje. V roce 1960 se tedy stává docentem a už v roce 1964 v poměrně mladém věku dosáhl profesury.

S brněnským univerzitním prostředím je spjata nejen odborná a pedagogická práce pana profesora, ale také činnost organizační a řídicí. Ve 2. polovině 60. let působí M. Jelínek ve funkci děkana Filozofické fakulty a později vykonává úřad prorektora brněnské univerzity (1966–1969).

V šedesátých letech pobýval prof. Jelínek také na zahraničních univerzitách, přednášel na pařížské Sorbonně a v německém Greifswaldu.

Za dobu svého působení v univerzitním prostředí doma i v zahraničí vchoval tisíce studentů, budoucích češtinářů, a za svůj odborný růst mu také vděčí novináři, kulturní a odborní pracovníci, mnozí současní vysokoškolští učitelé a vědeckí pracovníci. Na vysoké škole přednášel nejen o stylu a obecně stylistice, ale zameřoval se také na stylistiku praktickou, věnoval se vývoji jazyka, jazykovému purismu, spisovnému jazyku a otázkám jazykové kultury v nejširším pojetí. Setrvání prof. M. Jelínka na brněnské univerzitě v 60. letech bylo však v letech normalizace přerušeno. Za své politické postoje byl zbaven pedagogického působení na vysoké škole, nesměl publikovat a veřejně přednášet. V té době se opět stává vědeckým pracovníkem Ústavu pro jazyk český a s nemenší intenzitou ve změněné situaci dále pracuje.

Po pádu komunistického režimu na sklonku roku 1989 se M. Jelínek vrací na univerzitu a aktivně se účastní nového koncipování brněnského univerzitního života, mj. především bezprostředně po revoluci vykonává úřad rektora Masarykovy univerzity v Brně (1990–1992). V téže době působil také jako předseda kolegia rektorů československých vysokých škol (1991–1992). V době svého rektorského působení v Brně se zasloužil o zřízení a vybudování Slezské univerzity v Opavě, na jejíž Filozoficko-přirodovědeckou fakultu ještě později několik let zajíždí jako její vyučující.

Odborná práce M. Jelínka je nesmírně rozsáhlá. Už za prvního působení v Ústavu pro jazyk český se věnoval vývoji jazyka, zvláště pak studoval jazyk literatury českého národního obrození, věnoval se českému purismu (posléze purismu v evropském kontextu), otázkám spisovnosti a vůbec jazykové kultury, problematice stylu a stylistiky a jiným tématům a oblastem jazyka. Výraznou sférou jeho zájmu byl rovněž vývoj současné češtiny a jazykové vztahy česko-slovenské, prezentované nejen u nás, ale i v zahraničí (Slovensko, Polsko, Německo, Srbsko aj.).

Prof. M. Jelínek začíná publikovat už koncem 40. let, kdy se už také aktivně zařazuje do lingvistického života. V 50. a 60. letech mj. rozpracovává pojetí stylu a stylistiky a věnuje se publicistickému stylu. Z této doby si připomeňme např. monografii *O jazyku a stylu novin* (Praha 1957) a mnoho odborných statí a časopiseckých článků včetně odborně popularizačních.

Prezentace výsledků vědecké práce M. Jelínka pokračuje i později, i když jsou od počátku 70. let jeho publikační možnosti výrazně omezeny právě v souvislosti se zákazy normalizačního období a v souvislosti s jeho nuceným odchodem z místa vysokoškolského pedagoga. V té době Jelínek publikuje buď pod zapůjčenými jmény, nebo své výsledky zveřejňuje uvnitř pracoviště. Např. v Ústavu pro jazyk český vychází Jelínkova monografie (ale bez uvedení autorova jména na vnějším titulním listě) s názvem *Stylistické aspekty gramatického systému*, a to pouze jako interní tisk Ústavu, i když z ní stejně tehdy studovali všichni bohemisté, včetně brněnských vysokoškolských studentů.

Nelze opomenout desítky dalších aktivit našeho jubilanta. Jmenujme alespoň společenské a kulturní činnosti týkající se česko-slovenských vztahů, účast prof. Jelínka na činnosti odbojářských organizací, významné byly nesčetné neoficiální aktivity M. Jelínka a jeho rodiny (v níž měl vždy oporu) v letech normalizace, zahrnující pořádání bytových seminářů s filozofickými, historickými, politickými nebo kulturními tématy, vydávání samizdatové literatury apod.

Po listopadu 1989 neustává náš jubilant ve svých společenských činnostech, opět se účastní veřejného života, pracuje se sdělovacími prostředky a rozvíjí svou odbornou činnost popularizační. Podílel se na nové organizaci vysoké školy a s novým článkem pokračuje ve své vědecké práci. Za své zásluhy byl vyznamenán doma i v zahraničí. Získal pamětní medaili Masarykovy univerzity a francouzský řád *Commandeur dans l'Ordre des Palmes académiques*.

Nemůžeme na tomto místě projít celou vědeckou práci, zvl. publikační činnost M. Jelínka v Česku i v zahraničí. Jubilantova bibliografie za léta 1947–1997 je zachycena ve sborníku *Jazyk a kultura vyjadřování (Milanu Jelínkovi k pětasedmdesátinám, Brno 1998)* a publikace za léta 1998–2002 nalezneme v posledním připravovaném „Sborníku prací FF MU“ (Brno, A 51, 2003).

Ze stěžejního díla posledních let si připomeňme např. spoluautorství v kolektivní *Příruční mluvnici češtiny* (Praha 1995), v níž v kapitole o stylistice navázal na teorii konkurenčních množin výrazových prostředků (rozpracovanou ve *Stylistických aspektech gramatického systému*) a přináší nové pojetí stylistické teorie, které vychází z komunikační situace a příslušných promluvových stylů. M. Jelínek vymezuje styly jedinečně (singulární), styly obecné (objektivní proti subjektivním) a styly funkční. Při vědomí diferencované komunikace v konkrétních komunikačních situacích vypracoval typologii stylistických konkurenčních výrazových prostředků a podává výklad jednotlivých jazykových konkurencí (konkurence mezi znaky různých kódů apod.).

Výsledky odborné práce prof. Jelínka při zkoumání stylu se také odrážejí v pojetí stylistických hesel, která připravil pro vydaný rozsáhlý *Encyklopedický slovník češtiny* (Praha 2002). Kromě jiného vymezuje také styl dramatický, esejistický, oficiální a soukromý, prozaický a poetický.

Připomeňme ještě u jinou Jelínkovu práci, svědčící o širší tematického záběru jeho odborné činnosti. Jelínkovy teoreticky podložené znalosti rétoriky se objevují v několika kapitolách rozsáhlé kolektivní monografické práce, která vyšla zásluhou prof. M. Jelínka a dr. B. Švandové v nakladatelství Masarykovy univerzity v Brně. Je to kniha odborných statí s názvem *Argumentace a umění komunikovat* (Brno 1999) a prof. Jelínek má na práci nejen výrazný autorský podíl, ale byl také jejím spoluredaktorem. Dílo podává základní poučení o veřejné ústní komunikaci a o podmínkách její funkčnosti, úspěšnosti a persvasi. Čtenářům přibližuje zásady pozitivní komunikace, sleduje vhodnou argumentaci a logiku při komunikaci. I když výklady začínají teoreticky pojatými filozofickými úvahami o jazyce, o jeho podstatě a o přesnosti a pravdivosti našich tvrzení (B. Švandová), vydaná práce splňuje všechny předpoklady praktické příručky řečnictví. Její autoři (kromě M. Jelínka také M. Krčmová,

M. Křístek, K. Pala, J. Frostová, A. Mikulková) se zaměřují na jazyk v komunikaci a sledují mj. specifické rysy lexika, výslovnost, péči o hlas a z hlediska didaktického i řečnické principy v pedagogické praxi.

Prof. Jelínek je autorem rozsáhlých kapitol s názvy *Z dějin řečnictví*, *Stylistické předpoklady úspěšnosti veřejného projevu*, *Výběr tématu a jeho strukturování a Syntaktická výstavba promluvy*. Vzhledem k tomu, že uvedena kolektivní monografie z řečnictví byla mj. koncipována i jako pomocník budoucím učitelům při jejich pedagogické praxi, byl její náklad brzy rozebrán.

Oborné zájmy M. Jelínka se vždy týkaly také analýzy individuálních stylů různých osobností českého vědeckého, politického a kulturního života. Patřili k nim např. jak naši současníci (V. Havel, J. Šabata aj., tak politici a literáti minulých dob – T. G. Masaryk, O. Urban aj. Z posledních let si připomeňme např. studie *K Masarykovu jazyku a stylu v díle Rusko a Evropa* (in: *Tomáš Garrigue Masaryk a ruské revoluce*, Hodonín 1998), *Evropeismy v jazyce Masarykově* (in: *Evropanství a Tomáš Garrigue Masaryk*, Hodonín 1999) a jiné, ostatně Masarykově osobnosti se jubilant věnoval i z jiných stránek (filozofických, politických, občanských apod.).

Závažným tématem, jemuž se intenzivně a se zaujetím věnuje jubilant celý život, je také už zmiňovaný český purismus, a to i v celoevropských souvislostech. Vedle množství kratších statí vznikajících v průběhu několika desítek let se purismem zabývá i rozsáhlá německy psaná studie s názvem *Der Purismus v Der Entwicklung der tschechischen Schriftsprache im 19. und 20. Jahrhundert* (in: *Deutsch-Tschechische Sprachbeziehungen*, Hrsg. H. K. Trost. Regensburg 2002).

Z ostatních novějších prací týkajících se purismu považujeme za vhodné připomenout alespoň některé studie: *Tažení českých puristů proti novým výrazům s předložkovou funkcí* (in: „Sborník prací Filozofické fakulty Ostravské univerzity“ [Ostrava] 1999), *Josef Zubatý jako kritik českého jazykového purismu* (in: *Festschrift für Klaus Trost zum 65. Geburtstag*, München 1999), *Novodobý český purismus a jeho překonání* (in: „Kritický sborník“ XIX, 1999–2000), *Václav Ertl jako kritik jazykového purismu* (in: „Sborník prací Filozoficko-přírodovědecké fakulty Slezské univerzity v Opavě“ [Opava] 2001), *Puristické zásahy Františka Bartoše do textu Babičky Boženy Němcové* (in: *Sborník Památníku národního písemnictví* 34, Praha 2002) aj. Je příznačné, že mnohé studie přerostly rámeč českého kulturního prostředí a M. Jelínek pojímá purismus jako součást evropského jazykového i kulturního dění.

Neméně významná byla a nadále trvá také jubilantova činnost vědecká i přednášková, zvl. popularizační. S nevšedním zájmem sleduje vývoj kodifikace spisovné češtiny, věnuje se také praktickým otázkám jazykové kultury a vždy trpělivě vysvětluje svým posluchačům nové jazykové jevy. Oceňujeme také vynikající schopnost pana profesora Jelínka zajímavě přednést své myšlenky na různých fórech, argumentovat příklady a živě o nich diskutovat. Obdivuhodná je píle, aktivita, neutuchající vitalita, ale také zvědavost v oboru a především nesmírná pracovitost jubilanta, který vždy šel a stále jde cílevědomě za vším, co považuje za potřebné a správné. A to pro vědu, školu i společnost.

Vědecké dílo profesora Milana Jelínka je svým širokým tematickým rozpětím zrcadlem stavu a vývoje české lingvistiky druhé poloviny minulého století. Ale ještě není uzavřeno a přibývají nebo přibudou práce další, nové. Z vyjádření pana profesora víme, že je rozpracována edice Masaryka a této významné osobnosti se z různých aspektů věnuje celý život. Nadto se M. Jelínek chystá k syntéze všech svých stylistických prací a přípravných studií s úmyslem vydat soubornou stylistiku. Na další zpracování čeká také shromážděný rozsáhlý materiál, který souhrnně ukáže dějiny českého jazykového purismu, a jsou tu další a další úmysly.

Toto připomenutí výročí narození není mezníkem, ale jen krátkým ohlédnutím, protože pan profesor má ještě bohaté plány před sebou. A proto přejeme váženému jubilatovi do dalších let ještě mnoho nových životních úspěchů, neustávající tvůrčí elán, dobrou pohodu a především stále zdraví.

Eva Minářová, Brno

Jubileusz Profesora Antoniego Furdala

W artykule pt. *Rocznice w naszym życiu i systemie znakowym* (2005) autorstwa Profesora Furdala możemy przeczytać:

Rocznice należą tych składników naszego życia, które traktujemy jako coś oczywistego [...] ich rola polega na zwracaniu uwagi na pewne fakty z przeszłości narodowej, środowiskowej czy też rodzinnej, jakim współcześnie a przynajmniej w wybranym przez nas momencie współczesności należy się szczególna uwaga i zbiorowe wspomnienie.

Cytat ten może służyć jako motto uroczystości 80 rocznicy urodzin autora tych słów, Profesora Antoniego Furdala, doktora honoris causa Uniwersytetu Ostrawskiego w Ostrawie, wybitnego językoznawcy, teoretyka języka, polonisty i sławisty, semiotyka i pisarza, zasłużonego organizatora życia naukowego we Wrocławiu i na Ziemiach Zachodnich, wychowawcy wielu pokoleń filologów.

Trudno podsumowywać dokonania uczonego, który nieustannie pomnaża swój dorobek, podejmując nowe problemy badawcze i publikując kolejne prace. Dlatego przedstawimy dziś tylko ważniejsze dokonania naukowe, organizacyjne i dydaktyczne Jubilata.

Pan Profesor Antoni Furdal urodził się 22 maja 1928 roku w Rososzy w powiecie garwolińskim. Wychowywał się i dorastał na ziemiach, które w roku 1920 były widownią zwycięskiej Bitwy Warszawskiej. Z rodzinnego domu i ze szkoły wyniósł patriotyzm i głęboki szacunek dla historii narodowej. Echa patriotycznej atmosfery tamtych nie raz będą pojawiać się w jego pisarstwie. Znajdujemy je już w wierszu dziewięcioletniego Antosia Furdala, ucznia III kl. szkoły powszechnej, pod tytułem

10 lutego, opublikowanym w czasopiśmie „Plomyk” z roku 1936/1937 (nr 36). W wierszu tym czytamy m.in.:

Nagle! Port się zatrzęsł,
Bałtyk zakotłosał,
Dział wielkich tysiące wystrzeliło dzisiaj.
Defiluje okręt za okrętem równo,
Marynarze na nich z mina bardzo ufną
Wychyła się „Rys” i „żbik”,
A potem trawlerzy,
fale wiodą z sobą
rozmowy i szmery.
A mewy w powietrzu wołają donośnie:
Głosimy, głosimy na wszystkie rozgłośnice,
że w tym dniu dziesiątym, jeszcze nie tak dawno
polskie siły zbrojne do Bałtyku parły!

W roku 1944 zdał małą maturę, a roku 1946 – dużą. Początkowo studiował architekturę w Gdańsku, dokąd przeniósł się po wojnie wraz z rodzicami, a w roku 1948 podjął studia w zakresie filologii polskiej i słowiańskiej na Uniwersytecie Jagiellońskim, które ukończył w roku 1952. Studiował pod kierunkiem wybitnych językoznawców: Tadeusza Lehra-Splawińskiego i Kazimierza Nitscha – ucznia Jana Baudouina de Courtenay, o którym pamięć była żywa na Uniwersytecie Jagiellońskim jeszcze w czasie Jego studiów. Pod kierunkiem profesora Nitscha napisał pracę magisterską, opublikowaną później w formie monografii pt. *Mazowieckie dyspalatalizacje spółgłosek wargowych miękkich* (1955).

Droga życiowa Profesora Furdala prowadziła przez kilka ośrodków naukowych. Po kilku latach spędzonych w Krakowie, na Uniwersytecie Jagiellońskim i w Polskiej Akademii Nauk przeniósł się w roku 1957 do Wrocławia. Doktoryzował się w roku 1960 w Poznaniu, a habilitował 5 lat później we Wrocławiu. W kolejnych etapach kariery naukowej uzyskał w roku 1973 tytuł profesora nadzwyczajnego, a zwyczajnego w roku 1981.

Równoległe z pracą we Wrocławiu prowadził zajęcia w Opolu, dokąd przeprowadził się na kilkanaście lat w roku 1979 i gdzie założył bohemistykę. Przez pewien czas współpracował też z Wyższą Szkołą Pedagogiczną w Zielonej Górze.

We wszystkich tych ośrodkach trwałym pobytu Profesora Furdala jest liczna rzesza magistrantów i kilkunastu wypromowanych doktorów, którzy w większości są dziś samodzielnymi pracownikami naukowymi i aktywnie pracują na uniwersytetach polskich i zagranicznych jako specjaliści w dziedzinie polonistyki, bohemistyki i językoznawstwa ogólnego.

Działalność naukowa Jubilata obejmuje językoznawstwo słowiańskie, zagadnienia teorii języka, związki językoznawstwa z innymi naukami, socjolingwistykę, semiotykę, problemy teorii pisma. Wiele uwagi poświęca Pan Profesor takim zwłaszcza zagadnieniom, jak miejsce języka w kulturze narodowej oraz relacje między

językiem i tożsamością narodową. W każdej z tych dziedzin osiągnął rezultaty budzące podziw i szacunek, w istotny sposób przyczyniając się do ich rozwoju. Jego prace są doskonale znane i wysoko cenione w Polsce i za granicą, a podejmowane w nich problemy są źródłem inspiracji dla innych badaczy.

Plonem różnorodnych zainteresowań badawczych Jubilata jest 9 książek oraz dziesiątki studiów, rozpraw i artykułów, które od kilkudziesięciu lat nieustrudzenie publikuje w wydawnictwach krajowych i zagranicznych.

Prace z językoznawstwa polskiego dotyczą różnych działów językoznawstwa, w szczególności: dialektologii, historii języka, polszczyzny współczesnej i jej różnicowania. Problematyce dialektów ludowych poświęcił wspomnianą już książkę *Mazowieckie dyspalatalizacje spółgłosek wargowych miękkich* (1955). Historii języka dotyczy m.in.: monografia: *O przyczynach zmian głosowych w języku polskim* (1964) i opracowany wspólnie ze Stanisławem Borawskim *Wybór tekstów do historii języka polskiego* (1980). Problemy różnicowania polszczyzny są przedmiotem książki *Klasyfikacja odmian współczesnego języka polskiego* (1973).

Dla językoznawstwa słowiańskiego porównawczego szczególnie znaczenie ma opublikowana bez mała 50 lat temu (1961), książka *Rozpad języka prasłowiańskiego w świetle rozwoju głosowego*, wysoko oceniona przez recenzentów renomowanych czasopism językoznawczych. Specjaliści w dziedzinie językoznawstwa słowiańskiego nie mogą obejść się bez przedstawianych przez Pana Profesora od początku lat osiemdziesiątych XX wieku nowych propozycji klasyfikacji socjalno-kulturowej języków słowiańskich. Problematyce ogólnojęzykoznawczej, która obecna jest w pracach Profesora Furdala od początku Jego drogi naukowej, poświęcone są liczne artykuły i kilkakrotnie wznawiana znana książka *Językoznawstwo otwarte* (1977). Książka ta od lat jednym z najpopularniejszych w naszym kraju podręczników akademickich z dziedziny językoznawstwa ogólnego. Wraz ze swymi uczniami, prof. Karin Musiołek i niezującym już dr. Janem Piotrowskim, wydał Profesor Furdal wybór *Literatura polska w Europie. Fragmenty przekładów* (1990).

Zainteresowania Profesora Furdala często wykraczają poza językoznawstwo. Dociekania nad naturą zjawisk językowych łączy On z głęboką refleksją nad życiem społeczeństw używających języka, jest ważnym obserwatorem zmieniającego się świata. I podobnie jak nasz wielki poprzednik Jan Baudouin de Courtenay, wypowiada się w swych publikacjach w sprawach doniosłych. O kwestiach tych informują dobitnie tytuły wydanych niedawno prac Profesora, np. *Język i naród a prawa człowieka* (1992), *Współzycie języków w dzisiejszej Europie* (1993), *Kilka uwag na temat języka i kultury narodowej w przyszłej Europie* (1997); *Językowe i semiotyczne podstawy tożsamości narodów słowiańskich* (2008) i in.

Z działalnością naukową i dydaktyczną Pana Profesora łączy się Jego bogata aktywność organizacyjna. Na Uniwersytecie Wrocławskim przez pewien czas kierował Zakładem Języka Polskiego, a później – od roku 1970 – przez kilkanaście lat pełnił funkcję kierownika Katedry Językoznawstwa Ogólnego, która tak pięknie zapisała się w historii wrocławskiego środowiska naukowego. Wtedy to zainicjował niez-

wykle ważny cykl spotkań *Językoznawstwo w dobie integracji nauk*, którego wyniki przedstawione zostały w 1. tomie wydawanej przez Pana Profesora serii „Studia Linguistica”.

W Opolu kierował Zakładem Językoznawstwa Słowiańskiego przekształconym później w Katedrę Sławistyki. W szczególności przyczynił się tam do ukształtowania i rozwoju i rozwoju specjalizacji bohemistycznej. W opolu zainicjował serię wydawniczą „Sławistyka”. Niedawno wszedł w skład Rady Redakcyjnej zasłużonego dla językoznawstwa słowiańskiego czasopisma „Rocznik Sławistyczny”, aktywnie uczestniczy w jego pracach.

Przez wiele lat niestrudzenie wygłaszał wykłady i referaty w ośrodkach krajowych i zagranicznych. W latach 1972–1974 wykładał językoznawstwo polskie i słowiańskie na Uniwersytecie w Nancy, a w ubiegłym roku wygłosił cykl wykładów na Uniwersytecie Karola w Pradze. Uczestniczył w kongresach sławistycznych i licznych konferencjach naukowych w kraju i za granicą. Pan Profesor Furdal był inicjatorem, organizatorem lub współorganizatorem wielu konferencji i sesji naukowych o tematyce językoznawczej i interdyscyplinarnej.

Wśród licznych form aktywności naukowej Profesora Fudala szczególne miejsce zajmuje Jego działalność na forum towarzystw i organizacji naukowych, zwłaszcza Wrocławskiego Towarzystwa naukowego, którego jest członkiem honorowym. Był sekretarzem Komisji Językowej WTN, później jej przewodniczącym, przez kilka kadencji przewodniczył Wydziałowi I Towarzystwa.

Aktualnie Profesor Furdal przewodniczy Komisji Kultur Europejskich przy wrocławskim oddziale Polskiej Akademii Nauk. Bierze również czynny udział w życiu innych towarzystw i organizacji naukowych, w szczególności Polskiego Towarzystwa Językoznawczego, którego w latach 2000–2003 był prezesem. Jest członkiem honorowym tego Towarzystwa. Uczestniczy pracach Komisji Środkowoeuropejskiej Polskiej Akademii Umiejętności w Krakowie. Jest też członkiem Opolskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk, Komisji Językowej Śląskiego Oddziału PAN w Katowicach, Towarzystwa Naukowego Warszawskiego. Był członkiem Komitetu Językoznawstwa PAN i członkiem Rady Języka Polskiego przy Prezydium PAN.

Na koniec dodajmy, że żyjąc ukochanym językoznawstwem znajduje Profesor Furdal czas na działalność literacką. Jest autorem powieści *Każdy ma swego młodszego brata* (1994) i zbioru opowiadań pt. *Opowiadania profesora F.* (2004).

Dziękując dziś Panu Profesorowi Furdalowi za wszystkie jego prace, za trud i wkład włożony w rozwój językoznawstwa, w badania nad kulturą narodową, życzymy Mu wiele radości i satysfakcji ze wszystkich dokonań oraz zdrowia i sił potrzebnych do realizacji kolejnych planów i zamierzeń.

Jan Sokołowski, Wrocław

Jubileum docentky Evy Minářové

V letošním roce významné životní jubileum vysokoškolská učitelka, bohemistka a známá badatelka v oblasti stylistiky doc. PhDr. Eva Minářová, CSc. Takový okamžik bývá často impulsem k ohlédnutí se za dosavadními výsledky vědecké práce, popř. i k návratu až k jejím počátkům.

Vědecká dráha i dráha vysokoškolské učitelky jubilananky jsou od počátku spojeny s brněnskou univerzitou. Po absolvování oborů český jazyk a ruský jazyk na Filozofické fakultě Masarykovy univerzity (tehdejší Univerzity J. E. Purkyně)¹ v r. 1965 a po několikaletém působení na středních školách v okrese Blansko nastupuje Eva Minářová v roce 1971 na tehdejší katedru filologie Pedagogické fakulty MU, z níž se později osamostatnila katedra českého jazyka. Od počátku se E. Minářová věnuje současné češtině, především stylistice. V r. 1980 obhájila na Filozofické fakultě MU disertační práci *Jazyk a styl současné publicistiky*,² v r. 1986 byla na Filozofické fakultě MU v Brně jmenována docentkou pro obor český jazyk.

Za dosud nejvýznamnější práci Evy Minářové je možné považovat spoluautorství monografií *Stylistika češtiny* (Praha 1991), *Stylistika současné češtiny* (Praha 1997), *Současná česká stylistika* (Praha 2003), na nichž se podílela spolu s Marií Čechovou, Janem Chloupkem, Marií Krčmovou. V těchto knihách jubilananka zpracovala tematiku publicistického stylu, do publikací z roku 1997 a 2003 je zařazena též dílčí kapitola o stylu reklamy. V roce 2008 je připravena k vydání zatím poslední z řady těchto „stylistických monografií“ – *Současná stylistika* autorek M. Čechové, M. Krčmové a E. Minářové.³ Kapitoly o stylu současné publicistiky v těchto publikacích ukazují, jak E. Minářová postihla vývojovou dynamiku publicistického stylu – uvedeme několik příkladů: ve *Stylistice současné češtiny* a v *Současné české stylistice* je ve srovnání se *Stylistikou češtiny* věnována daleko větší pozornost tzv. „módním výrazům“ a výrazům „odrážejícím dobu vzniku“; za všechny připomeňme známé doklady o nadbytečném užívání slova *filozofie*, s nímž se setkáváme od druhé poloviny 90. let stále častěji: publicistické texty nám nabízejí *filozofii trhu*, *filozofii podnikání*, a dokonce i *filozofii prodeje aut*; od 90. let sledujeme *politickou scénu*, *bankovní scénu* a *Současná česká stylistika* upozorňuje také na užívání sousloví se slovem *scénář*:

¹ Jméno Univerzita Jana Evangelisty Purkyně (UJEP) nesla Masarykova univerzita v letech 1960–1990, r. 1990 se vrátila k původnímu názvu Masarykova univerzita (název Univerzita Jana Evangelisty Purkyně přijala v r. 1991 založená univerzita v Ústí nad Labem). Budeme-li v tomto článku psát o brněnské univerzitě, budeme tedy užívat pouze názvu Masarykova univerzita, resp. zkratku MU bez ohledu na dobu, o které se hovoří.

² Rukopis disertační práce E. Minářové je uložen v knihovně Filozofické fakulty Masarykovy univerzity, stejně jako rukopis její rigorózní práce z r. 1972 *Fonologický a morfologický popis mluveného jazyka v Blansku*.

³ Jan Chloupek 7. 10. 2003 zemřel.

scénář politický, tržní, popř. katastrofický a na další „módní“ výrazy. Zatímco ve *Stylistice češtiny* klade E. Minářová důraz především na psané publicistické texty, ve *Stylistice současné češtiny* (1997), a především v *Současné české stylistice* je již mnohem výraznější pozornost věnována i publicistice mluvené a uplatňování jazykových prostředků útvarů národního jazyka v ní.

Erudovanost ve stylistice a důkladnou znalost jazyka současně publicistiky prozrazuje kromě uvedených monografií i řada statí a studií Evy Minářové, např. *Frazeologismy ve stylu publicistickém, jejich proměny a funkce* (in: *Frazeológia vo vzdelávaní, vede a kultúre*, Nitra 1993, s. 275–281), *Obrazná vyjádření ve stylu publicistickém* (in: *Spisovná čeština a jazyková kultura 1993*, Praha 1995, s. 181–184), *Nespisovnost na stránkách denního tisku* (in: *Spisovnost a nespisovnost dnes*, Brno 1996, s. 201–203), *Výrazové prostředky současného publicistického stylu v češtině* (in: *Scientific Papers, vol. 41, book 1. Philology*, Plovdiv 2003, s. 403–409). Důkladnou znalost jazyka soudobého regionálního tisku a faktorů ovlivňujících styl soudobé regionální publicistiky (v případě Evy Minářové především regionálních periodik z rodného Blanska) prozrazují např. statí *Začátek a konec zpráv v regionálním tisku* (in: *Konec a začátek v jazyce a literatuře*, Ústí nad Labem 2001, s. 45–48), *Konstituující faktory stylu regionální psané publicistiky* (in: *Okraj a střed v jazyce a literatuře*, Ústí nad Labem 2003, s. 178–181). Od 90. let zaujímá ve vědecké práci E. Minářové důležité místo stylistická analýza textů reklamních, srov. např. *Stylová podoba současné reklamy* (in: *Jazyk a kultura vyjadřování*, Brno 1998, s. 57–62). Kromě toho jubilanťka pravidelně navštěvuje konference o slangu a argotu pořádané v Plzni, přednášela na nich mj. o slangu současné sportovní publicistiky, o slangu amatérského a leteckého modelářství, sleduje, jak slangové výrazy stále častěji pronikají i do oficiálních projevů.

V posledních několika letech se zájem Evy Minářové obrací k další komunikační sféře – ke komunikaci církevní: zabývá se např. žánrovou typologií církevní komunikace – srov. *Nástin typologie textů církevní komunikace* (in: *Komunikace – styl – text*, České Budějovice 2006, s. 165–168), sleduje užití jazykových prostředků spisovných a nespisovných a frazeologii v textech církevní komunikace: *Spisovnost a nespisovnost ve stylu psané církevní publicistiky* (in: *Spisovnost a nespisovnost dnes. Zdroje, proměny, perspektivy*, Brno 2004, s. 238–241), *Parémie a frazémy v publicistice, jejich proměny a funkce se zaměřením na církevní publicistiku* (in: *Parémie národů slovanských II*, Ostrava 2005, s. 64–71). V roce 2006 se Eva Minářová jako členka autorského kolektivu vedeného Marcelou Grygerkovou podílela na publikaci *Specifika církevní komunikace*.⁴ Pasáž o stylu textů této komunikační sféry je zařazena i do *Současné stylistiky* (přípravené k vydání). Charakteristice ja-

---

⁴ Publikace je výsledkem grantového projektu Grantové agentury ČR *Specifika církevní komunikace v českém kulturním prostředí*, jehož řešitelkou byla Marcela Grygerková z katedry českého jazyka Filozofické fakulty Ostravské univerzity, Eva Minářová byla spoluřešitelkou.

zyka publicistického stylu, reklamy i církevní komunikace věnuje E. Minářová také přednášky pro posluchače Univerzity 3. věku a přednášky pro studenty češtiny a lingvistických oborů na Humboldtově univerzitě v Berlíně i na jiných zahraničních univerzitách (Plovdiv, Bratislava), s nimiž trvale spolupracuje.

Zkušenosti z dlouholeté pedagogické praxe zúročila jubilantka při psaní vysokoškolských skript pro studenty učitelství českého jazyka a literatury základní a střední školy a učitelství pro 1. stupeň základní školy – za všechny připomínáme publikace *Stylistika českého jazyka* (Brno 1983), *Cvičení ze syntaxe, stylistiky a lexicologie* (s P. Hauserem a F. Uhrem, 1. vyd. Brno 1986), *Stylistické minimum* (s J. Chloupkem a M. Krémovou, Brno 1987), *Základy stylistiky češtiny* (1. vyd. Brno 1996) a *Slohové vyučování* (1. vyd. Brno 1996). Poslední název ukazuje, že stranou zájmu Evy Minářové nezůstává ani výuka slohu na základních a středních školách. Svědčí o tom několik přednášek pro učitele a opět řada článků ve sbornících, např. *Tvořivost ve slohovém vyučování* (in: *Cesty k tvořivé škole*, Brno 1998, s. 235–238), *Vlastenecká výchova ve slohovém vyučování* (in: *Výchova k národnímu vědomí a národním hodnotám*, Brno 1999, s. 63–66). E. Minářová je také spoluautorkou učebnice *Český jazyk pro 5. ročník* (s H. Chýlovou, Z. Janáčkovou a J. Zbořilovou, Brno 1998) a souvislé řady cvičebnic pro 6., 7., 8. a 9. ročník, které vycházely pod názvem *Čeština hravě* (jejich dalšími autory jsou P. Hauser, K. Klímová, J. Kotulán, H. Kneselová, J. Obrovská-Tušková a K. Ondrášková).⁵ Významný je podíl E. Minářové na *Slovníku jazykovědné terminologie k učebnicím českého jazyka pro základní školy* (s P. Hauserem, K. Klímovou, H. Kneselovou, K. Ondráškovou, I. Kolářovou; Brno 2001), v němž zpracovala ve formě slovníkových hesel všechny termíny týkající se slohu, a této problematice se věnovala i ve stati *Stylistická terminologie na 2. stupni ZŠ jako prostředek poznání norem komunikace* (in: *Školská jazykovědná terminologie*, Praha 2002, s. 69–71). V letech 2005–2007 byla též spoluřešitelkou grantového projektu *Obsahová dimenze kurikula základní školy*.⁶ V rámci jeho řešení soustředila pozornost nejen na cíle českého jazyka a slohového vyučování, ale také na potřebu rozvíjení vyjadřovacích schopností a kultivace jazykové komunikace jako předpokladu úspěšného vzdělávání vůbec.

Eva Minářová je od r. 1998 je vedoucí katedry českého jazyka Pedagogické fakulty Masarykovy univerzity. Pod jejím vedením byla většina spolupracovníků zapojena např. do rozvojových vzdělávacích projektů *Další vzdělávání učitelů českého jazyka základních a středních škol* (2001, 2003) a *Kurz českého jazyka pro učitele nečeštináře a jiné pedagogické pracovníky* (2000–2003). V r. 2004 pořádala katedra českého jazyka pod vedením E. Minářové třídní vědeckou konferenci *Spisovnost a nespisovnost – zdroje, proměny, perspektivy*, jíž se zúčastnilo více než 100 lingvistů

⁵ Cvičebnice *Čeština hravě* pro 6., 7. a 8. ročník vycházely v Praze v letech 1998, 1999 a 2001, cvičebnice pro 9. ročník vyšla v r. 2003 v Úvalech u Prahy. P. Hauser je vedoucím autorského kolektivu těchto cvičebnic i následně uváděného *Slovníku jazykovědné terminologie*.

⁶ Řešitelem grantového projektu Grantové agentury ČR z let 2005–2007 byl Josef Maňák.

z české republiky i zahraničí, a také několik jednodenních konferenčních setkání (*Vlastní jména v mluvnicích češtiny a v tradicích českého mluvnictví*, 1999; *Profesor Hauser jubilující*, 2001; *Ceština – bádání a učení*, 2006). Již více než 10 let pořádá katedra českého jazyka cyklus přednášek pro učitele základních a středních škol Forum bohemicum a pod vedením Evy Minařové tato tradice pokračuje. V současné době je školitelkou několika studentů v doktorských studijních programech Masarykovy univerzity.

Stála spoluúčast na řešení grantových projektů, publikování dalších prací o stylu a vyučování slohu i organizační práce na katedře českého jazyka Pedagogické fakulty Masarykovy univerzity, práce se studenty bakalářského, magisterského i doktorského studia svědčí o tom, že vědecká a pedagogická činnost Evy Minařové rozhodně nejsou u konce. Do dalších let jí tedy můžeme popřát pevné zdraví, spokojenost, dostatek pracovního nadšení a další úspěchy v práci s českým jazykem.

Ivana Kolářová, Brno

Jubileusz Štěpána Vlašína

Štěpán Vlašín urodził się 23 grudnia 1923 roku w Náměšti nad Oslavą, gdzie dorastał w baśniowej scenerii tamtejszego zamku. Jego droga życiowa nie była łatwa. Po maturze uzyskanej w brneńskim gimnazjum w roku 1942 i przymusowej pracy w zakładzie budowy maszyn (Královopolská strojírna) rozpoczął studia na Wydziale Filozoficznym Uniwersytetu im. T. G. Masaryka w Brnie, na którym studiował bohemistykę i filozofię. Zwieńczeniem studiów w 1949 roku była praca nosząca tytuł *Jiří Mahen dramatik*, dzięki której Jubilat uzyskał tytuł PhDr. Stopień naukowy CSc. (doktora nauk humanistycznych w zakresie literatury czeskiej) uzyskał w roku 1961 na podstawie pracy *Prozaické dílo Jiřího Mahena*, natomiast tytuł naukowy Dr.Sc. (habilitację w zakresie literatury czeskiej; stopień naukowy doktora habilitowanego) otrzymał w roku 1983 na podstawie studium *Průkopníci socialistické literatury (Wolker a Václavek)*.

W roku 1948 Štěpán Vlašín podjął pracę w szkolnictwie. Był nauczycielem w gimnazjum w Orlovej, a później także w szkołach zawodowych w Ostrawie. Przez rok wykładał w Akademii Wojskowej w Brnie (w ramach zasadniczej służby wojskowej). W latach 1961–1989 był kierownikiem brneńskiego oddziału Instytutu Literatury Czeskiej, będącego jednostką Czechosłowackiej Akademii Nauk. W latach 1967–1968 oraz 1970–1972 pełnił również funkcję zastępcy dyrektora Instytutu. Równocześnie, od 1975 do 1980 roku, kierował praskim Zakładem Teorii Literatury Czechosłowackiej Akademii Nauk. W latach 1968–1975 prowadził jako ekstern zajęcia na Wydziale Teatralnym w Wyższej Szkole Artystycznej im. L. Janáčka

w Brnie. W wieku 68 lat odszedł z Instytutu i rozpoczął pracę na Uniwersytecie Śląskim w Opawie, gdzie wykładał historię literatury powszechnej aż do 1997 roku.

Štěpán Vlašín debiutował w 1948 roku artykułem o egzystencjalizmie w dziele Alberta Camusa *Obcy*. Jak podaje *Slovník české literatury po roce 1945*, systematycznie publikował od roku 1954 w czasopismach: „Host do domu”, „Program Státního divadla v Brně”, „Rovnost”, „Červený květ” (Ostrava), „Nová mysl”, „Rudé právo”, „Estetika”, „Impuls”, „Česká literatura”, „Kulturní tvorba”, „Literární archiv”, „Tvorba”, „Kmen”, „Universitas”, „Pravda” (Bratislava), „Romboid” (Bratislava), „Štafeta” (Prostějov), „Nové slovo” (Bratislava), „Český jazyk a literatura”, „Věda a život”, „Brněnský večerník”, „Nové knihy”, „Lidová demokracie”, „Duha” oraz „Kulturní práce”. W latach dziewięćdziesiątych zamieszczał swoje studia i artykuły również w periodykach: „Severočeský deník” (Ústí nad Labem), „Naše Opavsko” (Opava), „Zemské noviny” (Praha), „Demokrat” (Brno), „Naše pravda” (Ostrava), „Haló noviny” (Praha) i „Veronica” (Brno).

Wynik pracy naukowej przedstawiła się niezwykle imponująco. Benedyktynska wręcz pracowitość Pana Doktora zaowocowała ogromną liczbą publikacji. Bibliografia Jego prac sporządzona w 1986 roku przez Verę Slavíkovą (*Třicet let publikační činnosti Štěpána Vlášína 1954–1984*), zawiera ponad 3500 pozycji (sic!), a przecież od czasów wydania tej bibliografii Jubilat był aktywny zawodowo jeszcze ponad dziesięć lat...

Zainteresowania badawcze Doktora Štěpána Vlášína obejmują zagadnienia historyczno- i krytycznoliterackie. Pierwsze prace dotyczyły dzieła i osobowości twórczej Jiřego Mahena. Owocem tych perygrynacji była monografia zatytułowana *Jiří Mahen* (1972), w której zaznaczają się już kolejne rejony penetracji badawczej. Autor porusza w niej problematykę interpretacji literatury czeskiej pierwszych lat XX wieku, stawiając w centrum zainteresowania autorów, w których twórczości zaznaczył się wpływ anarchizmu. Uczony stopniowo poszerzał zakres badań, obejmując w swych pracach coraz to inne zagadnienia literatury czeskiej XX wieku. Wiele refleksji poświęcił problematyce literatury proletariackiej i realizmu socrealistycznego oraz krytyce marksistowskiej i kwestiom teoretycznoliterackim. Na uwagę zasługuje wnikliwe studium poświęcone tzw. morawskim pisarzom (np. braciom Mrštíkovi, Čestmířovi Jeřábkovi, Petrowi Bezručovi) oraz takim osobowościom twórczym, jak Stanislav Kostka Neumann, Kurt Konrad, Eduard Urx, Vladislav Vančura, Ladislav Štoll i inni. Rozleglejsze prace monograficzne, poświęcone Jiřimu Wolkerowi oraz Bedřichovi Václavkovi, były także wnikliwą analizą szerszego kontekstu literackiego, w którym obaj pisarze byli osadzeni. Vlašín jest również autorem ciekawej pracy o zapomnianym morawsko-śląskim pisarzu, Karelu Dvořáčku. Krytycznoliterackie prace Štěpána Vlášína koncentrowały się głównie na zagadnieniach prozy, aczkolwiek poruszał też kwestie dotyczące poezji. Publikował również krytyczne recenzje dotyczące przedstawień teatralnych w Brnie. Wybór recenzji, portretów literackich i artykułów informacyjnych z lat 70. i 80. został zgromadzony w tomach: *Ve škole života* (1980), *Na přelomu desetiletí* (1985) oraz *Léta zrání* (1989).

Štěpán Vlašín był również sprawnym organizatorem pracy zespołowej, czego owocem były liczne przedsięwzięcia zbiorowe, takie jak *Slovník literární teorie* (1973, 2. wyd. 1977), *Slovník literárních směrů a skupin* (1977, wyd. 2. rozszerz. 1983), *Kniha o Čapkovi* (1988) i inne. Szczególnie dużo uwagi poświęcił brneński bohemista zagadnieniom międzywojennego myślenia o literaturze i sztuce. Rozproszone po czasopismach, almanachach i ulotkach polemiki, manifesty i artykuły programowe zostały zebrane i rzetelnie opracowane w trzytomowym dziele *Avantgarda známá a neznámá* (1970–1972), które powstało pod kierownictwem i redakcją Jubilata. Doba tzw. normalizacji uniemożliwiła wydanie czwartego tomu, który miał zawierać teksty dokumentujące spory i refleksje na temat surrealizmu i socrealizmu. Część materiałów, dotycząca realizmu socjalistycznego, została wydana później i opatrzona tytułem *Prameny. Utváření teorie socialistického realismu v české meziválečné literatuře* (1978). Ostatnią publikacją Jubilata było *Postłowie* do książki Olgi Scheinpflugovej, zatytułowanej *Tuláková hůl a jiné pohádky*, która ukazała się w roku 2006.

Oprócz publikacji książkowych i artykułów w czasopismach Jubilat był również autorem dziesiątek audycji radiowych dotyczących życia literacko-teatralnego, wygłosił także setki wykładów naukowych dla nauczycieli i pracowników kulturalno-owsiatowych oraz referatów popularnonaukowych przeznaczonych dla szerszej publiczności. Prowadził również działalność pozanaukową. W latach 1981–1985 był radnym Rady Narodowej Miasta Brna, w której przewodniczył komisji do spraw kultury.

Naukowe *curriculum vitae* wspólnie komponuje się z życiem prywatnym Štěpána Vlašína. Jest prawdziwym człowiekiem renesansu: potrafił umiejętnie połączyć wykonywaną pracę z życiem prywatnym. Uprawiał wiele sportów. Był zapalonym tenisistą, grywał systematycznie prawie do osiemdziesiątego roku życia. Jego pasją są podróże. Najczęściej wyjeżdżał na południe, zwiedził Włochy, Francję, Grecję oraz Turcję.

Warto dodać, że małżonką Jubilata jest znana bohemistka, doc. PhDr. Drahomíra Vlašínová, CSc. Mają dwóch synów. Jeden z nich, Mojmír Vlašín, jest działaczem na rzecz ekologii, a także znanym politykiem, przedstawicielem Partii Zielonych w Republice Czeskiej. Barwny idiolekt literacki Štěpána Vlašína ujawnił się również na gruncie rodzinnym, w bajkach, które zwykł opowiadać swym dzieciom i wnukom na dobranoc.

Štěpán Vlašín jest również wielbicieleм teatru. Do dziś bywa gościem honorowym brneńskich przedstawień i nie opuszcza żadnej premiery. Z teatrem zresztą pozostaje mocno związany od czasów, gdy wykładał na Wydziale Teatralnym Wyższej Szkoły Artystycznej im. L. Janačka w Brnie. Był nauczycielem – o czym mało kto już dziś pamięta – wielkich osobowości dzisiejszego kina czeskiego, m.in.: charyzmatycznego Bolka Polívky czy Dagmar Havlovej, do niedawna pierwszej damy Republiki Czeskiej.

Obecnie Jubilat przebywa na zasłużonej emeryturze. Zaprzestał już działalności wydawniczej i zajmuje się głównie czytaniem książek oraz pracą w ogrodzie przy rabatkach kwiatowych. Można Go spotkać na spacerach z wnuczętami bądź z psem, który wabi się Mooky.

Z okazji przypadającej w tym roku 85 rocznicy urodzin życzymy Panu Štěpánovi Vlašínovi kolejnych pięknych lat upływających w pogodzie ducha, sile i zdrowiu.

Ilona Gwóźdź-Szewczenko, Wrocław

Český jazyk a literatura v evropském kulturním kontextu – Język i literatura czeska w europejskim kontekście kulturowym, Racibórz, 4–5 września 2007 r.

W dniach 4-5 września 2007 roku w Państwowej Wyższej Szkole Zawodowej w Raciborzu odbyła się kolejna konferencja międzynarodowa zorganizowana przez Instytut Neofilologii PWSZ w Raciborzu i Katedrę Języka Czeskiego Uniwersytetu Ostrawskiego zatytułowana *Český jazyk a literatura v evropském kulturním kontextu – Język i literatura czeska w europejskim kontekście kulturowym*. Zaproponowany przez organizatorów główny temat konferencji okazał się niezwykle nośny – w spotkaniu tym wzięło bowiem czynny udział ponad 50 prelegentów z czołowych, akademickich ośrodków bohemistycznych, przede wszystkim czeskich i polskich, takich jak: Praga, Brno, Ostrawa, Olomuniec, Pilzno, Ústí nad Łabą, Opawa, Czeskie Budziejowice, Hradec Králové, Warszawa, Wrocław, Toruń, Opole, Racibórz, Nysa i Wiedeń.

Wszyscy uczestnicy zostali ciepło przywitani przez JM Rektora, prof. Michała Szepelawego oraz Dyrektora Instytutu Neofilologii PWSZ w Raciborzu, a jednocześnie głównego organizatora całego przedsięwzięcia, prof. Mieczysława Balowskiego.

Ton całym obradom nadały wystąpienia plenarne prof. prof. Viktora Viktory (*České národní obrození a národní egoismy?*), Marii Čechovej (*Čeština nejen pro Čechy*) oraz Mieczysława Balowskiego (*Slavia Orthodoxa, Slavia Latina, Slavia – Czechia*).

Viktor Viktora zwrócił uwagę na czasy czeskiego odrodzenia narodowego w nowym kontekście, w którym literatura czeska owego okresu w pełni wpisała się do kontekstu europejskiego. Zauważa, że literatura ta ma dosyć specyficzny charakter – należy bowiem do tzw. małych literatur, ale... może przy tym szczyć się swoim 900-letnim rozwojem, a to upoważnia, by mogła być zakwalifikowana także do tzw. wielkich literatur. Literatura czeska jedynie z małą przerwą historyczną w pełni

wpisuje w kontekst europejski i ewoluuje od patosu ody i elegii do opisu życia codziennego, by w latach trzydziestych poruszyć aspekt egzystencjalny i związany z nim typ nowego bohatera.

Natomiast Marie Čechová wskazała w swoim wystąpieniu na istotny problem socjologiczny, przed którym stają nie tylko językoznawcy, ale przede wszystkim nauczyciele języka czeskiego jako obcego. Chodzi przede wszystkim o nauczanie języka dzieci imigrantów. Marie Čechová mówiła o tym, na co zwrócić uwagę w nauczaniu języka i starała się odpowiedzieć na pytanie, jak dobrze uczyć skomplikowanej gramatyki czeskiej. Okazuje się bowiem, że po roku 1990 język czeski stał się multietnicznym środkiem komunikacji w społeczności multikulturowej nie tylko na płaszczyźnie: Czesi – cudzoziemcy, ale także stał się narzędziem komunikacyjnym w grupach zróżnicowanych etnicznie (Čechová zauważyła, że tylko w szkole Běla pod Bezdězem w latach 2001–2006 naliczono uczniów z 33 mniejszości etnicznych).

Konteksty europejskie w sekcji literaturoznawczej były tematem przemyśleń i dyskusji na różnych płaszczyznach. Przede wszystkim odczytywano związki literatury czeskiej z innymi literaturami europejskimi, a zwłaszcza z literaturą francuską. Koncesje te stały w centrum zainteresowania Jiřego Svobody (*Apollinairovo »Pásmo« a jeho vystup do české poezie*); Svatavy Urbanowej (*Hrabalova »Přiliš hlučná samota« jako francouzský komiks*); Veroniki Kořnarowej w referacie *Vztah české literatury k francouzské skupině »Le grand jeu« (Vysoká hra)*. Kontekst europejski literatury czeskiej nie mógł zostać pominięty bez zwrócenia uwagi na jej szczególne sąsiedztwo i przenikanie z literaturą niemiecką. Swoje wystąpienie temu zagadnieniu poświęciła Dobrava Mořdanová (*Libuše Moniková: Německá reflexe českých šedesátých let dvacátého století*); temat emigracyjnej literatury czeskiej i jej recepcji w Niemczech podjęła uwagę Lucie Novaková.

Swoistą przestrzeń czeskiej literatury w jej związku z Europą – jako także zaprzeczenie globalizacji – wykazał Libor Martinek odwołując się do wartości regionalnych Śląska Cieszyńskiego i Górnego Śląska, analizując recepcję twórczości Ondry Łysohorskiego. Wybrana przestrzeń europejska i jej związki z literaturą stały się także przedmiotem wystąpienia Ivety Ruckowej (*Domov je pevným bodem v mém nitru. Vladimír Neuwirth – český spisovatel mezi Opavou, Lovani a Frankfurtem nad Mohanem*).

Kontekst europejski został przez naukowców literaturoznawców potraktowany niezwykle szeroko – wykazywali oni związki literatury czeskiej nie tylko w powiązaniach z innymi literaturami narodowymi i ich wzajemnymi wpływami, ale także sytuując dokonania literatury czeskiej na tle ważnych osiągnięć i doświadczeń europejskich. W związku z tym, przedmiotem uwagi prelegentów sekcji literaturoznawczej stały się najważniejsze prądy literackie, filozoficzne, artystyczne i związane z nimi powstawanie nowych gatunków w poezji, prozie i dramacie.

W dyskusji na ten temat zabrał głos Jan Malura, który przedstawił *Spor o středověké velikonocní drama. Žánrově a komparativní aspekty v proměnách literární historie*. Problemy teoretycznoliterackie zaprezentował także Martin Pilař w referacie *Typologie moderních českých povídkových cyklů*, a także Ladislava Lederbuchová, wypowiadając się na temat pt. *Autorská zpracování pověstových látek*.

Ważnym wkładem literatury czeskiej do kontekstu europejskiego było także zjawisko postmodernizmu, co udowodnił Bohuslav Hoffmann w referacie *Ohlédnutí za českou postmoderní literaturou, její reflexí a sebereflexí*. O krytycznoliterackim podejściu do problemu obrazowania artystycznego mówił Martin Tomášek.

Ważnym zagadnieniem rozważań sekcji literaturoznawców stał się także problem związków literatury z istotnymi dylematami filozoficznymi, a zwłaszcza egzystencjalnymi. Szczególnie to zagadnienie zainteresowało Vladimíra Novotného, który wystąpił z tematem *Existencialismus a existencialisté (v české literatuře a esejistice)*; problem egzystencjalizmu, doświadczeń spowodowanych konsekwencjami m.in. II wojny światowej i ich filozoficzny wymiar podjęła w swoim wystąpieniu Katarzyna Chrobak, zwracając uwagę na problem holocaustu w literaturze (*Literacki wizerunek czeskiego Žyda w kontekście kultury europejskiej*). Zagadnienia egzystencji i związanej z nią duchowości, jako jedno z kluczowych doświadczeń Europejczyków XX wieku stało się przedmiotem rozważań i powiązań literatury z kontekstem chrześcijańskim w wystąpieniach Karela Komárka (*Liturgické inspirace v díle Jaroslava Durycha*) i Jany Vrajoyej (*Tematizace konfliktu antiky a křesťanství jako vyjádření krize hodnot (J. S. Machar)*). Podobny problem zainteresował Justynę Kościukiewicz.

Dwudziestowieczne tendencje występujące w literaturze czeskiej, będące przecież odbiciem tendencji ogólnoeuropejskich stały się powodem do rozważań Patrycja z Pająka, który wskazywał na totalitaryzm „jako źródło inspiracji dla czeskiej powieści czarnej”.

Interesujące fakty dotyczące losów i podejmowanych prób dokończenia dzieła K. Havlíčka-Borovskiego przedstawił Petr Hora w referacie *K pokusím o dokončení Havlíčkova »Křtu svatého Vladimíra«*. Istotne problemy w literaturze czeskiej podjęła także Kateřina Pipová (*Problematika rozumění v díle F. D. Mertha*) oraz Zdeněk Smolka (*Filozofující »nadinterpretace« Weinerovy povídky »Rovnováha«*).

Swoje rozważania w kontekście ściśle europejskim prowadzili również naukowcy z sekcji językoznawczej, jako jeden z tematów głównych wybierając zagadnienie zapożyczeń w języku czeskim, a tym samym wpływów językowych. Jiří Marvan rozpatrywał zjawiska współczesnego języka czeskiego jako część specyficznego „lingwoareálu”. Interesującego tematu – przedstawionego niezwykle żywo i zajmująco – podjęła się Marie Krčmová pt. *Vlivy cizích jazyků na vyjadřování*

w *ženském časopise před 100 lety*. Również temat zapożyczeń w czeszczyźnie dziewiętnastowiecznej stał się celem wystąpienia Joanny Mietły.

Okazało się, że zagadnienie wpływów języków obcych na stan współczesnego języka czeskiego jest niezwykle nośnym i ważnym tematem do dyskusji, której podjęli się Diana Svobodová, Anna Černá, Ivana Kolářová czy Jindřiška Svobodová (na przykładzie języka literackiego).

W kontaktach języka czeskiego z innymi językami stał się problem przekładu współczesnego, który był przyczynkiem do dyskusji dla Hany Sodeyfi i Jany Hoffmanovej.

Zjawiska gramatyczne, ich modyfikacje i przemiany w systemie języka czeskiego omawiali Jiří Zeman (*Začleňování cizích osobních jmen do českého jazykového systému*), Ivana Svobodová (*Některé pravopisné problémy z hlediska práva*), Hana Konečná (*Tendence vývoje morfologického systému v současné češtině (v souvislosti s prací na Internetové jazykové příručce)*), Eva Hošnová (*Otázky vztahu mezi tematickými posloupnostmi a užitými jazykovými prostředky*) a Lidia Pešinová zagadnienie czasowników dwuaspektowych postarała się ukazać na szerszym tle słowiańskim.

Rozwarstwienie języka z socjologicznego punktu widzenia stało się tematem wystąpienia Jaroslava Hubáčka. Problem pragmalingwistyczny został podjęty także przez Petra Mareša, który w wyjątkowo interesujący sposób przedstawił zagadnienie wypowiedzi nieformalnych we współczesnej publicystyce czeskiej. Nieodległego tematu podjęła się Hana Srpová wykazując związki między stylem naukowym a reklamą jako przejawem działania i wywierania nacisków poprzez mass media. W tym kręgu wystąpić do wyjątkowo zajmujących należy zaliczyć referat Miloša Mlčocha, który przedstawił i omówił przykłady porównań i metafor, pojawiających się w sprawozdawczym dziennikarstwie sportowym. Interesująco o języku „medycznym” wypowiadały się Ivana Bozděchová (*Proměny v terminologii české medicíny*) oraz Alena Černá (*Čeština středověkých lékařských knih*).

Osadzenie języka w kontekście kulturowym w rozumieniu pewnego etnikum – warunkowanie języka poprzez kulturę stało się przedmiotem rozważań Kateřiny Křížovej, która wykazywała językowe podobieństwa i różnice kulturowe między frazeologizmami niemieckimi i czesкими, wpisując je w obręb europeizmów. Pozostając w sferze metodologii językowego obrazu świata, Anna Zura starała się odczytać – na podstawie języka poetyckiego Jaroslava Seiferta – sposób obrazowania doświadczenia wojennego poprzez nazwy barw w tomikach z tego okresu.

Problem wywołany przez Marię Čechową w obradach plenarnych, dotyczący nauczania języka czeskiego cudzoziemców został podjęty przez Jaromíra Šindelářová, która mówiła o pewnych, uciążliwych dla cudzoziemców „kruczkach”, pojawiających się w paradygmacie morfologicznym pomiędzy dwiema płaszczyznami: *spisovná čeština* – *obecná čeština*. Natomiast o doświadczeniach w nauczaniu języka czeskiego cudzoziemców z punktu widzenia fonologicznego,

zwłaszcza w ortoepii i prozodii, mówiła Eva Hájková. Formalną stroną nauczania języka czeskiego jako obcego zajęła się Marie Hádková, która przedstawiła możliwości ustandaryzowania języka w ramach SERR (*Společný evropský referenční rámec*), wskazując na pewne ogólnie przyjęte, pod patronatem Komisji Europejskiej, zasady nauczania języków obcych i przeprowadzania egzaminów certyfikatowych.

W trakcie trwania konferencji odbyła się także dyskusja panelowa na temat stanu i perspektyw polskiej bohemistyki, w której wzięli udział przedstawiciele polskich ośrodków bohemistycznych obecni w Raciborzu. W toku spotkania zaprezentowano poszczególne placówki, wyjaśniono jaki typ studiów jest prowadzony oraz w jakim kierunku zmierzają badania naukowe nad językiem i literaturą czeską w Polsce. Wymieniono się poglądami i doświadczeniami, zarówno ze sfery stricte naukowej, jak i dydaktycznej.

Wielką niespodzianką, faktem odnotowanym przez organizatorów, były gratulacje złożone Profesor Marii Čechowej z okazji Jej jubileuszu. Dostojnej Jubilatce wręczono przygotowaną na tę okazję publikację, do której powstania przyczynili się Jej współpracownicy: prof. Dobrava Moldanová oraz prof. Mieczysław Balowski. Jubileusz uświetnił występ uczniów Państwowej Szkoły Muzycznej z Raciborza.

Jednak spotkanie raciborskie obfitowało nie tylko w interesujące wystąpienia filologiczne, ale także było okazją do spotkań towarzyskich, obopólnej wymiany i nabycia publikacji, przedyskutowania nowych pomysłów w sferze bohemistyki, a wszystko to w atmosferze pogodnej raciborskiej jesieni przy filiżance kawy, czy gorącej herbacie. Na koniec, wisienką na torcie było zaproszenie wszystkich uczestników na wspólną wycieczkę do Kopalni Srebra w Tarnowskich Górach.

Anna Zura, Wrocław

***Podzwonne dla granic. Polsko-czeskie linie podziałów
i miejsca kontaktów w języku, literaturze i kulturze,
Jugowice, 17–19 kwietnia 2008 r.***

Zakład Bohemistyki Instytutu Filologii Słowiańskiej na Uniwersytecie Wrocławskim zorganizował w dniach 17–19 kwietnia 2008 r. Międzynarodową Interdyscyplinarną Konferencję Naukową pt. *Podzwonne dla granic. Polsko-czeskie linie podziałów i miejsca kontaktów w języku, literaturze i kulturze*, a honorowy patronat nad nią objął Marszałek Województwa Dolnośląskiego Marek Łapiński. Spotkanie odbyło się w Jugowicach w Górach Sowich, na terenie przygranicznym, gdzie od wieków przenikają się różne kultury. W konferencji wzięło udział 54 uczestników, w tym 22 gości przybyło z ośrodków zagranicznych (Czech, Słowacji, Serbii). Odnotować należy szczególnie liczny udział badaczy z ośrodków czeskich i to nie tylko

stołecznych. W konferencji głos zabrali obok slawistów także przedstawiciele innych dziedzin nauk humanistycznych (filozofia, filologia germańska, historia) oraz srodowisk dziennikarsko-kulturalnych. Była to druga konferencja naukowa zorganizowana przez Zakład Bohemistyki. Poprzednia pt. „Wrocław w Czechach – Czesi we Wrocławiu. Literatura – język – kultura” odbyła się we Wrocławiu, w dniach 16–18 października 2002 r., z okazji 160-lecia powstania seminarium słowiańskiego na tymże uniwersytecie.

Bodźcem do zorganizowania tegorocznej konferencji było ważne wydarzenie, które miało miejsce 20 grudnia 2007 r., a mianowicie zniesienie kontroli granicznych i wstąpienie nowych krajów członkowskich Unii Europejskiej do Układu z Schengen. Tematy wystąpień oraz dyskusje po nich, które odbywały się w dwóch sekcjach, literaturoznawczej i językoznawczej, świadczyły o tym, że o kontaktach w sferze języka, kultury i literatury Czech, Polski i Słowacji nie powiedziano jeszcze ostatniego słowa, daleko jest jeszcze do pełnego rozpoznania i wykorzystania źródeł. Podkreślili to w swoich wystąpieniach podczas sesji plenarnej: Jiří Damborský, językoznawca (*Podzwoňe dla sporův o status laszczizny*), Ondřej Felcman, historyk (*Ceši a Poláci – proměny hranic mezi oběma etniky a jejich státy*), Jiří Marvan, językoznawca (*Evropa bez hranic – pohled z dílny lingvistovy*), Józef Zarek, literaturoznawca (*Granica w nich – granica w nas*), Zbyněk Hutár, dziennikarz (*Hranice zeleně, hranice v srdcích*), Aureliusz Marek Pędziwol, dziennikarz (*Polacy, Czesi i Niemcy na ziemi kłodzkiej i Zaolziu*), Jan Pacholski, literaturoznawca (*Adalbert Stifter i Szumawa albo o odrodzeniu ruchu turystycznego w czesko-austriacko-bawarskim pograniczu*), Julian Golać, dziennikarz (*Polsko-Czeskie Dni Kultury Chrześcijańskiej – przykład różnych form współpracy na pograniczu w Euroregionie Glacensis*). Już w pierwszym dniu konferencji można było dostrzec wysoki poziom wystąpień oraz różnorodność poruszanych zagadnień, co umożliwił szeroko sformułowany temat konferencji pozwalający na usytuowanie własnych wypowiedzi w jak najrozleglejszym kontekście historyczno-literacko-kulturowym.

W bloku literaturoznawczym zaprezentowano około trzydziestu referatów, w których można zauważyć głębokie zainteresowanie ich autorów problemem granicy (w różnych jej postaciach), sąsiedzkich kontaktów i tożsamości narodowej.

Szczególnie to ostatnie zagadnienie podejmowane było w referacie *Mystyfikacje literackie jako czeski sposób przekraczania granic opresyjnej rzeczywistości* autorstwa Krystyny Kardyni-Pelikánovej. Zdaniem autorki mistyfikacja literacka pojawiała się w czeskiej literaturze kilka razy. Sam fakt częstotliwości zjawiska każe się zastanowić nad wywołującą je przyczyną. Nierzadko ów powód

---

¹ Przedstawione tutaj założenia stanowią jedynie projekt, który miałby być w najbliższym czasie po dyskusjach dopracowany. W związku z tym autorzy projektu proszą o kierowanie do nich swoich uwag.

tkwił w zewnętrznych okolicznościach politycznych mających ogromny wpływ na poczucie przynależności narodowej.

Problemy historii i polityki, które wielokrotnie „zamykały” granice (nie tylko państwowe), ale i je „otwierały” (rok 1989), podejmowane były m.in. przez Zofię Tarajło-Lipowską, Joannę Goszczyńską, Joannę Czaplińską, Wojciecha Solińskiego, Agatę Firlej, Lenkę Vitovą, Izabelę Mroczek, Julianę Beňovą, Mirona Pukana, Mirosława Śmigielskiego.

Doświadczenie Wielkiej Wojny w prozie Józefa Wittlina, Vladislava Vančury, Richarda Weinerja opisała Joanna Goszczyńska w referacie *Doświadczenie I wojny światowej w czeskiej i polskiej prozie ekspresjonistycznej*. Autorka za Janem Patočką stwierdziła, że Pierwsza Wojna była wydarzeniem rozstrzygającym o charakterze całego XX wieku – „głęboko grzęznącego w wojnie”. Natomiast doświadczenie czasów totalitaryzmu komunistycznego (momentu granic zamkniętych) zajmuje Zofię Tarajło-Lipowską w tekście *Po tamtej stronie granicy (czasowej)*, czyli »Bajeczne lata pod psem« Michala Viewegha i Ireny Douskove. Na przykładzie trzech współczesnych czeskich powieści: *Báječná léta pod psa* Michala Viewegha oraz dwóch powieści Ireny Douskovej: *Hrdý Budžes* i *Oněgin byl Rusák* autorka zaprezentowała zagadnienie przekraczania wstecz granicy czasowej, jaką był rok 1989. Bohaterowie tekstów dorastają w czasach bardzo ciężkich dla Czechosłowacji, w dobie tzw. normalizacji.

W tym czasie wielu niezależnych artystów emigrowało poza granice kraju, gdzie musieli się nauczyć na nowo funkcjonować w innym środowisku. Uwagę na to zwróciła Joanna Czaplińska, powołując się na przykład prozy Lubomíra Martíńka (pisarza, eseisty, od 1979 r. we Francji) w referacie *Hranice nejsou, protože neexistují – nomád a noman v prózách Lubomíra Martíńka*. Problematykę postaw emigrantów podjął również Radosław Łazarz w tekście *Granice ufności Jana Amosa Komeńskiego. Uwagi o uchodźstwie, wierności i wierze na podstawie »Panegyryku Karolowi Gustawowi, bezkrwawemu zwycięzcy Sarmacji«*. Badacz podkreślił, że prawdopodobnie można uznać Komeńskiego za przykład wzorowego imigranta. Za każdym razem, kiedy przyszło mu przekraczać granice, starał się być przykładowym obywatelem, który działa na korzyść społeczeństwa i państwa, w którym się znalazł.

O trudnych czeskich, polskich, słowackich i węgierskich doświadczeniach pokoleniowych rozważali: Wojciech Soliński w wystąpieniu *Hrabal-Huelle-Esterházy, trójkąt intertekstualny*“, Agata Firlej w »*Ta bliskość niewidzialnej linii*«. O doświadczeniach granicy w prozie Jurija Andruchowycza, Andrzeja Stasiuka i Jáchyma Topola oraz Mirosław Śmigielski w referacie *Manifestacja wolności, dokument niewoli. Czeska, polska i słowacka literatura dziennikowo-konfesyjna lat siedemdziesiątych na przykładzie dzieł Ludvíka Vaculíka, Tadeusza Konwickiego i Dominika Tatarki*. Wojciech Soliński w swoim tekście podkreślił, że można mówić o swoistym literackim trójkącie intertekstualnym, obejmującym dzieła trzech pisarzy reprezentujących trzy kraje niepokorne wobec władz radzieckich. Jego zdaniem na mapie Europy można zakreślić trójkąt, łączący Pragę z Gdańskiem i Bu-

dapesztem, jako miastami, w których mieszkają i tworzą autorzy czyniący z przestrzeni tych miast dekoracje do opisywanych przez nich narracyjno-lirycznych ludzkich komedii i tragedii.

W momencie nadejścia roku 1989 w życiu Czechów i Polaków doszło do wielu zmian. Wyszli oni z autarkii komunistycznej i znaleźli się w rzeczywistości, na której nadejście nie byli przygotowani. Musiało zatem dojść do wielu zmian na płaszczyźnie politycznej, społecznej, ekonomicznej, w tym także na polu wzajemnych kontaktów kulturowych i literackich, o czym mówiła *Lenka Vitová* w wystąpieniu *Hranice po hranicích* oraz *Izabela Mroczek* w *O przekładach literatury czeskiej na język polski po 1989 roku*, która podkreśliła, że po 1989 roku czeską literaturą w Polsce zajmowało się aż 130 tłumaczy. Posiadają oni dobrą orientację w wydarzeniach na czeskim rynku wydawniczym, dzięki czemu prezentują polskiemu czytelnikowi literaturę wartościową i doskonale odzwierciedlającą napięcia współczesnej czeskiej kultury.

Zmiany na polu wzajemnych kontaktów teatralnych i dramatycznych śledzą słowaccy badacze problemu: *Juliana Beňová* i *Miron Pukan*. Przytoczyli oni przykłady konkretnych polsko-słowackich działań teatralnych oraz wzajemnych wpływów. W wystąpieniu *Búranie štvrtej hranice (slovenská a poľská dráma a divadlo – kontakty, vplyvy a premeny vyvolané spoločensko-politickými zmenami)* *Juliana Beňová* podkreśliła, że szczególnie sztuki polskiego dramaturga Sławomira Mrożka wydają się słowackim inscenizatorom aktualne i nośne. W twórczości Mrożka odnajdują własne zmagania z rzeczywistością i cywilizacją oraz odpowiedzi na nurtujące ich pytania.

Wielu badaczy biorących udział w tej konferencji swoje rozważania koncentrowało wokół jednostkowych działań na rzecz zacieśniania współpracy przygranicznej, na przykład wystąpienia: *Joanny Maksym-Benczew* *Czeskie słowa – czeskie obrazy w czasopiśmie Almanach Prowincjonalny*, *Lilianny Miodońskiej* *Działalność ks. Józefa Londzina (1862–1929) na tle stosunków polsko-czeskich na Śląsku Cieszyńskim*, *Naděždy Morávkovej* *K působení F. A. Hory (1838–1916) – milovníka polského jazyka a kultury v západních Čechách*.

W sekcji językoznawczej zabrzmiały referaty podejmujące synchroniczne jak i diachroniczne badania nad językami.

Analityz współczesnych języków dotyczyły trzy wystąpienia. *Oldřich Uličný* w referacie *Český a polský kondicionál v slovanském kontextu* odniósł się do przykładów z języka polskiego, jak również innych języków słowiańskich i zwrócił uwagę na struktury gramatyczne trybu warunkowego. Wskazał m.in. na specyficzną wielofunkcyjność polskiej konstrukcji morfologiczno-syntaktycznej z *aby/žeby*, nie mającej odzwierciedlenia w podobnych strukturach czeskich i innych słowiańskich. *Czeskie przymiotniki potencjalne na tle słowiańskim* przedstawiła *Lenka Pták*. Pokazała, które sufiksy mogą tworzyć przymiotniki wyrażające możliwość lub niemożliwość podleganiu akcji. Wystąpienie *Romana Madeckiego* dotyczyło z kolei konfrontacji synchronicznej polskich i czeskich zaimków wskazujących

Referat pt. *Model prostorových a časových vztahů v češtině a polštině aneb o čem popisná gramatika mlčí* jest przyczynkiem do badań nad środkami służącymi do lokalizacji miejsca i umiejscawiania czasowego w języku.

Na konferencji reprezentowane były również wyniki badań historyczno-językowych. Jarosław Malicki na tle rozwoju języka polskiego i niemieckiego nakreślił ewolucję języka czeskiego na Śląsku. Przedstawione fakty oraz wnioski w jego referacie pt. *Język czeski na Śląsku w kontekście śląskich dziejów języka polskiego i niemieckiego. Pytanie o granice historii języka* mogłyby być podstawą do stworzenia nowej periodyzacji dziejów języka czeskiego. O przynależności języka kennańskiego, poglądach na ten język m.in. Jakobsona a Havránka, ale również polskich uczonych referowała Lenka Uličná w wystąpieniu pt. *Kenański jazyk: Čeština a/nebo polština?*

Problem interferencji fonetycznych przedstawił Artur Tworek w wystąpieniu nazwanym *Tvoja mowa cię zdradza – kilka uwag do opisu wymowy niemieckiej z punktu widzenia języków czeskiego i polskiego*. Bronił fonetyki jako rudymen tarnej dziedziny badań języka, która niekiedy odsuwana jest na margines przez fonologów. Podkreślił i udowodnił swoje twierdzenie na materiale niemiecko-czesko-polskim, że fonetyka ma ważne miejsce w procesie komunikacyjnym, zwłaszcza z punktu widzenia psycholingwistycznego: odbiorca kształtuje swoją opinię o nadawcy komunikatu.

Kontaminacja na styku języka niemieckiego i polskiego była tematem referatu *Polsko-niemieckie kontakty językowe na Górnym Śląsku w okresie dwudziestolecia międzywojennego – spojrzenie językoznawcze* Edyty Błachut. Na podstawie materiału prasy tych dwu języków w okresie międzywojennym na Górnym Śląsku referentka przedstawiła różne przypadki kształtowania wypowiedzi w jednym języku poprzez odwołanie się do wyrażeni i zwrotów w drugim języku.

Jarosław Lipowski w swoim wystąpieniu próbował odpowiedzieć na pytanie, dlaczego różni się stanowisko badaczy polskich i czeskich do problemu istnienia i przynależności gwary cieszyńskiej. Odwołując się do badań Zbigniewa Grenia, zaproponował socjolingwistyczne spojrzenie, które zbliżyłoby stanowiska obu grup językoznawców. Jedyne referat poruszający problematykę nazw własnych pt. *Współczesne antropomiczne dowody na związki Ziemi Kłodzkiej z Republiką Czeską* wygłosiła Magdalena Matkowska. Zwróciła uwagę na pewną ilość nazwisk na Ziemi Kłodzkiej, których forma fonetyczna czy ortograficzna wskazuje na to, że może chodzić o nazwiska czeskie bardziej czy mniej spolonizowane czy też zgermanizowane. Podobną problematykę, acz z dziedziny apelatywów, podjął Josef Jodas, który w referacie *Česko-polské paralely při užívání přejatých slov z románských jazyků* scharakteryzował paralelnie adaptacje obcych wyrazów pochodzenia romańskiego na obszarze czesko-austriackim.

Zniesienie kontroli granicznych przejawia się najszybciej i najwyraźniej w warstwie leksykalnej języka. W referacie o tytule bezpośrednio nawiązującym do tematu

konferenci *Slovní zásoba nezná hranic* ten fakt udovádnal i na ciekawych przykladach prezentował zapożyczenie internacjonalizmów *Ladislav Janovec*.

Trzydniowa konferencja *Podzwonne dla granic – Hranicím už odzvonilo* odbyła się w przyjemnej i zyczliwej atmosferze. Żywe dyskusje po wygłoszonych referatach pokazały, że temat granicy w języku, literaturze i kulturze jest aktualny i ciągle żywy. Konferencja zostanie uwieńczona publikacją referatów w tomie, który wyjdzie w przyszłym roku kalendarzowym.

Dorota Żygadło-Czopnik, Jaroslav Lipowski, Wrocław

Mezinárodní asociace bohemistů (MAB) Czech Language International Association (CLIA)¹

Záměrem asociace je podporovat, koordinovat a dále rozvíjet bohemistická studia v zahraničí, zaměřená na český jazyk a jeho výuku a na jazykovědnou bohemistiku.

I. Hlavní funkce

1. Vytvoření databáze zahraničních bohemistů a sledování jejich profesionálních aktivit.
2. Poskytování informačních služeb a koordinace těchto aktivit.
3. Organizace a pořádání bohemistických setkání (domácích porad, mezinárodních schůzek a sympozií), výběr jejich témat a zvláštních příležitostí celospolečenských či profesionálních (důležitá výročí, jubilea významných osobností apod.).
4. Podíl na organizaci zahraničních setkání – samostatných či v rámci větších sympozií a jiných aktivit (knižní výstavy, akce českých center apod.).
5. Organizace mezinárodního sjezdu bohemistů jednou za pět let (obvykle dva roky po kongresu Mezinárodního komitétu slavistů) počínaje rokem 2010.

II. Péče o rozvoj oboru

1. Péče o výuku češtiny v zahraničí (lektoráty, sledování zájmu o studium češtiny včetně nabídek materiální podpory). Příprava lektorů češtiny v rámci vysokoškolského studia.
2. Propagace studia češtiny na českých univerzitách pro zahraniční studenty, informování o možnostech stipendií, grantů apod.
3. Spolupráce s příslušnými orgány domácími (zahraniční oddělení Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy a Ministerstva kultury ČR, kulturní oddělení Ministerstva zahraničních věcí ČR včetně vedení zahraničních center, rektoráty, Akademie věd ČR, Národní knihovna Praha, Slovanská knihovna aj).

4. Spolupráce s českými institucemi v zahraničí (zastupitelské úřady, česká centra, Společnost pro vědu a umění).
5. Spolupráce se zahraničními partnery (univerzity, knihovny, orgány EU).
6. Spolupráce s celoevropskými organizacemi a národními organizacemi se společným programem.

III. Publikační a jiná veřejná činnost

1. Pravidelné vydávání sborníků z uvedených setkání, sborníků ke zvláštním příležitostem (včetně festschriftů) či při jiných vhodných příležitostech.
2. Vydávání vlastního zpravodaje v rámci monitorování bohemistické činnosti v zahraničí. Jednotlivá čísla mohou být tematická, např. věnovaná bohemistice v jednotlivých zemích (včetně dalších zpráv o české účasti v cílové zemi, a to v rámci „placené“ reklamy).
3. Poskytování možnosti zahraničním bohemistům vydávat vlastní tituly (v rámci Acta Slavica et Baltica, příp. vytvoření vlastní série Acta Bohemica „internationalia/universa“ apod.).
4. Propagace činnosti zahraničních bohemistů v médiích a formou jiných výstupů na veřejnosti (např. prezentace knih), zodpovědnost za příslušné veřejné uznání vynikajících výkonů v oboru bohemistiky.

IV. Členství

Členství zahrnuje následující typy:

1. Řádným členem se může stát aktivně činný zahraniční bohemista, působící v zahraničí i v České republice.
2. Studentským členem se může stát zahraniční student doktorského studia v oboru bohemistika (před dosažením titulu PhD), působící v zahraničí i v České republice a považující bohemistiku za součást budoucí profesionální činnosti. Podmínkou členství je doporučení školitele, příp. jiného akademického pracovníka, který je podrobně seznámen s jeho prací.
3. Emeritním členem se může stát zahraniční, příp. český bohemista, který dlouhodobě aktivně působil v oboru bohemistiky a odbornou činnost může doložit publikační činností.
4. Čestným členem se může stát zahraniční bohemista, který se zvláště zasloužil o rozvoj bohemistiky. Toto členství se uděluje po zvláštní konzultaci s představiteli centra a představiteli příslušného teritoria.
5. Organizace vyzve české bohemisty, kteří mají dlouholetou zkušenost s bohemistickou a příbuznou činností v zahraničí, k účasti na práci MAB. Tito členové budou patřit mezi zvláštní členy.

V. Organizační struktura

1. Ústřední základnou je FFUK a její bohemistické složky, poskytující i základní logistickou podporu (členové ústavů, doktorandi, příp. jiní zájemci).

2. Spolupráci s domácími bohemistickými pracovišti přednostně zajišťují členové MAB působící na těchto pracovištích.
3. Základní organizační struktura v zahraničí se dělí na čtyři hlavní teritoria:
  - a) slovanské země, s podrozdělením v principu pro každou zemi zvlášť;
  - b) Evropa s jednotlivými subareály: Německo/Rakousko, Velká Británie, románské země, Skandinávie (včetně Finska a pobaltských zemí), jihovýchod (Maďarsko, Rumunsko s Moldávií, Řecko, Turecko, výhledově Albánie);
  - c) anglofonní zámorí: USA, Kanada aj. (příp. Austrálie);
  - d) Asie – případně v budoucnosti dále rozdělena.

VI. Vedení

V čele MAB stojí výkonný předseda, organizační výbor a sekretariát. Struktura vedení se utváří ve spolupráce s vedením FF UK.

Oficiální vedení MAB má dva předsedy: domácího a zahraničního. Tito funkcionáři jsou vybíráni z členské základny, popsané v oddílu V.

V předsednictvu jsou zastoupena všechna teritoria alespoň jedním zástupcem. Každá země má možnost jmenovat svého zástupce do předsednictva, pokud má alespoň deset řádných, emeritních a/nebo čestných členů.

Prof. PhDr. Jiří Marvan, PhD.,

Prof. Dr. Jan Kuklík, CSc.,

PhDr. Ivana Bozděchová, CSc.